

ORGANIZAREA MEDICALĂ DOLJEANĂ SUB AUSPICILE EPITROPIEI MADONA DUDU♦

Narcisa Maria MITU*

Abstract: Since the second half of the 19th century, under the patronage of Madona Dudu Trust, it was founded one of the most important institutions from Craiova, Madona Dudu psychopathic Hospital, the first modern institution of its type from Romania, meant for the healing of the mental illnesses. We have to notice the fact that Madona Dudu Asylum benefited by qualified medical assistance, treatment similar to that from the western hospitals, but also by doctors who tried to show a compassionate attitude towards the ill people. The financial and material support of Madona Dudu Trust made Madona Dudu Asylum a famous systematic hospital, where the lunatics found rational and humanitarian treatment, many of them also finding here their cure. The interest towards the medical system, manifested by this rich Guardianship, was noticed in the rural environment too, where, in 1902, it was founded the hospital from Rojișteea commune, which had a specialized medical staff and performant medical devices.

Keywords: history of medical institutions, Madona Dudu asylum, Rojișteea, Craiova.

Biserica Madona Dudu, fiind una dintre cele mai bogate biserici din Craiova, a dezvoltat o serie de acțiuni caritabile, atât la nivelul orașului, cât și în mediul rural, în special acolo unde își avea proprietățile. Acest fapt este dovedit de numeroasele documente existente în fondurile de arhivă. Unele dintre ele atestă sprijinul oferit elevilor și studenților aflați în situații sociale deosebite, în vederea îndrumării educaționale și sociale, altele vorbesc despre ajutorul bănesc oferit unor cămine studențești, cantine sociale, diverse instituții, dar și sprijin material acordat mai multor biserici din oraș. De asemenea, este cunoscută implicarea acestei epitropii în înființarea și finanțarea unor școli și spitale din orașul Craiova și de pe moșiile sale.

Una dintre marile realizări ale acestei Epitropii o reprezintă înființarea Spitalului de alienați din Craiova, prima fundație modernă din România, destinată

♦ Articolul face parte din Tema de plan: *Biserică și societate în sud-vestul României (secolele XIV-XX)*.

* Cercet. șt. III, dr. Institutul de Cercetări Socio-Umane „C.S.Nicolăescu-Plopșor”, Craiova.
E-mail: narcisa_mitu@yahoo.com

vindecării bolilor mintale. Potrivit informațiilor oferite de către medicul specialist George Mileticiu, acestei Epitropii nu i se poate atribui doar meritul de a fi finanțat timp de peste o jumătate de secol această instituție, ci a și încurajat elaborarea și a oferit sprijin material pentru tipărirea unor lucrări științifice medicale.

Dacă înainte de anul 1700, în întreaga lume, bolnavii mintali erau considerați incurabili și singura lor speranță o reprezenta rugăciunea și exorcizarea – fiind priviți ca dominați de duhuri rele – situația a fost schimbată de către medicii englezi William Cullen, Arnold Crichton și William Perfect și medicul francez Philippe Pinel, care au ajuns la concluzia că alienatul poate fi supus unui tratament de specialitate¹. Acest fapt se datorează încadrării respectivei boli în rândul afecțiunilor, fiind considerată o boală cerebrală pentru care exista și tratament. Din cele mai vechi timpuri, pentru liniștirea acestor bieți nebuni, a căror afecțiune era – pentru foarte mulți medici, dar și pentru oameni din diverse medii sociale – rezultatul culpei omenești, izvorând din păcat și prin căderea în păcat – așa cum o considera profesorul Heinroth din Germania² –, s-au folosit diverse instrumente, pornind de la lanț și bici până la mașina de învârtit și toba rotativă, coșul de forță, patul de forță, blocul de forță, coșciugul englezesc, unde bolnavii, imobilizați fiind, trebuiau să petreacă chiar până la 12 ore³. De-a lungul timpului, s-a dus o luptă susținută pentru eliminarea măsurilor coercitive și dureroase aplicate bolnavilor, medicii englezi Gardiner-Hill și Conolly arătând că astfel de măsuri nu trebuiau aplicate în spitalele sistematice moderne, construite în sistem pavilionar, cu curți și grădini întinse, cu terenuri spațioase, ei optând pentru implicarea bolnavilor în diverse activități precum horticultura și agricultura⁴. În opinia lor, baza tratamentului o reprezenta, pentru aceia mai puțin afectați, terapia prin muncă: munca la câmp și grădinaritul. S-a demonstrat că acest gen de activitate le distrăgea atenția de la meditațiile morbide și îi readucea la realitate.

Admiterea acestei realități a făcut ca în țările occidentale să se dezvolte spitale de psihiatrie moderne încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea, spre deosebire de România, unde spitalele de alienați reprezentau o creație nouă, bolnavii fiind ținuti în special în chiliile bisericilor și ale mănăstirilor. Una dintre bisericile care au oferit un oarecare adăpost și sprijin, încă înainte de a lua ființă ospiciul, a fost și biserica Madona Dudu din Craiova, ai cărei fondatori erau Hagi Gheorghe Ioan și Constantin Fotescu⁵. Renumită pentru icoana „făcătoare de minuni”, aflată în incinta bisericii, foarte mulți suferinzi, cu diferite patologii, s-au îndreptat către aceasta, sperând ca, prin rugăciune, să afle tămăduire atât din punct

---

¹ George Mileticiu, *Soarta alienaților în decursul veacurilor. Conferință ținută în ziua de 15 mai 1916*, Craiova, 1916, p. 15.

² *Ibidem*, p. 16.

³ *Ibidem*, p. 17.

⁴ *Ibidem*.

⁵ Ioan Constantinescu, *Istoricul Bisericii Maica-Precesta de la Dudu din Craiova*, vol. I, Craiova, 1914, p. 3.

de vedere fizic, cât și mental. Prezența alienaților a fost semnalată aici încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, așa cum reiese din mai multe documente. Primul care amintește prezența acestora este hrisovul domnitorului Alexandru Ioan Ipsilanti, din 18 martie 1778⁶, de unde reiese faptul că aici au fost înființate și chiliile pentru bolnavi. Un alt hrisov din 1813, al lui Caragea, menționa că „bolnavii scăpătați beneficiau pe lângă odihnă și hrană din veniturile bisericii”⁷. Douăzeci și trei de ani mai târziu, domnitorul Grigorie Ghica solicita Epitropiei Madona Dudu să mențină chiliile din curtea bisericii „pentru bolnavii smintiți ce merg spre tămăduire la sfânta icoană”⁸.

Distrugerile, provocate chiliilor și bisericii de cutremurul din anul 1837, au dus la construirea, între anii 1841-1844, a unui nou locaș de cult, fapt care a făcut ca problema bolnavilor mintal să fie neglijată. Având în vedere că numărul bolnavilor era în creștere și că în Țara Românească exista un singur spital în care era tratat acest gen de bolnavi, Institutul Mărcuța, chiliile de la Biserica Madona Dudu erau cele mai indicate pentru a adăposti un mic număr de nebuni din orașul Craiova. De altfel, în anul 1848, este menționată în actele administrative ale Epitropiei suma de 3.150 de lei, destinată construirii unui imobil cu două camere și a unei bucătării necesare celor cu probleme fizice și mentale care își puneau speranța sfânta icoană⁹.

Potrivit informațiilor oferite de către preotul Ioniță Vasilescu, în anul 1851, când a fost numit diacon al Bisericii Madona Dudu, a găsit acest gen de bolnavi rătăcind sau dormind în curtea bisericii. Tratamentul aplicat acelor nefericiți se rezuma numai la rugăciune, maslu și bătaie¹⁰. Cei furioși erau legați cu lanțuri sau cu frânghii de copaci sau ținuți în beci, fiind „îngrijiiți” de către un îngrijitor „înarmat” cu un bici „cu care administra medicamentul potolitor”¹¹. Pe timp de ploaie, erau adăpostiți în chiliile părăsite ale bisericii, iar în anotimpul rece, erau reintegrați în familie sau închiși în secțiile de poliție. De această situație „s-au bucurat” bolnavii până în anul 1860, când a fost numit primul medic la Ospiciul Madona Dudu, care s-a declarat împotriva unor astfel de măsuri coercitive.

Prezența alienaților în chiliile bisericii a determinat Epitropia Bisericii Madona Dudu să introducă în buget, în anul 1854¹², primul post de îngrijitor pentru bolnavi, oferindu-i-se acestuia un salariu de 400 de lei. Doi ani mai târziu, numărul angajaților a crescut cu încă două persoane: o femeie de serviciu și un rânđaș-portar și o sumă de 1.500 de lei pentru repararea chiliilor care adăposteau succesiv

⁶ *Ibidem*, p. 28.

⁷ *Ibidem*, p. 29.

⁸ Alexandru Olaru, *Interferențe medico-culturale. File din istoria medicinei românești*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1983, p. 186.

⁹ Ioan Constantinescu, *op. cit.*, vol. II, p. 467.

¹⁰ George Miletici, *Studii psihiatrice*, Craiova, 1895, p. 95; Alexandru Olaru, *op. cit.*, p. 187.

¹¹ *Ibidem*, pp. 96-101.

¹² Alexandru Olaru, *op. cit.*, p. 181.

3-4 alienați, însă, din diverse motive, aceste lucrări au fost amânate an de an, până în 1858, când chiliile au fost dărâmate. În locul acestora, în perioada 1858-1860, Epitropia a construit o clădire cu două camere și o bucătărie, suficient de încăpătoare încât să găzduiască și să întrețină permanent 6-8 bolnavi, dar, în cele mai multe cazuri, ajungea să adăpostească chiar până la 16 persoane¹³. Avându-se în vedere această situație, a sporit și numărul angajaților, personalul inferior fiind format dintr-un servitor, care îndeplinea și funcția de infirmier, ocupându-se, totodată, și cu aprovizionarea cu alimente, o servitoare care era atât infirmieră, cât și bucătăreasă și spălătoreasă, și îngrijitorul bisericii care era și administratorul ospiciului¹⁴. Începând cu anul 1860, au fost alocate sume de bani pentru hrana și încălzirea bolnavilor.

Mâncarea oferită era una simplă: trei supe și pâine, posturile erau ținute cu regularitate. Vizitele medicale se făceau aproape zilnic¹⁵.

În perioada în care Ospiciul Madona Dudu a fost finanțat de către Epitropia Madona Dudu, el a fost condus de 6 medici: Nicolae Hanselman¹⁶ (1860-1865); Lazăr Friedlaender (martie 1865 – mai 1865), George Demetriade (1865 – mai 1872)¹⁷, Iosif Fabricius¹⁸ (mai 1872 – 1888), George Mileticiu¹⁹ (1888–1917), Gh. N. Constantinescu (1919–1923).

Odată cu numirea doctorului Nicolae Hanselman la conducerea Ospiciului de alienați, s-au pus bazele „etapei științifice în asistența alienaților de la Madona Dudu”²⁰. Așadar, începând cu anul 1860, se poate vorbi despre asigurarea unei asistențe medicale calificate, oferită bolnavilor mintal.

¹³ George Mileticiu, *Studii psihiatrice*, p. 96.

¹⁴ *Ibidem*, p. 101.

¹⁵ *Ibidem*, p. 96.

¹⁶ Dr. N. Hanselman (1826-1865), fost doctor militar austriac, era originar din Salzburg. În anul 1853, a obținut doctoratul la Viena, în 1857, a sosit în țară, din anul 1859, a activat ca medic primar al orașului Craiova, iar din 1860, ca medic al Ospiciului Craiova (Alexandru Olaru, *op. cit.*, p. 173).

¹⁷ A fost, în anul 1841, diplomat la Viena.

¹⁸ Dr. Iosif Fabricius (1830-1888) s-a născut în Brașov și a frecventat cursurile Facultății de Medicină din Viena, pe care le-a finalizat în anul 1855, secția Chirurgie și Oftalmologie. Ajuns în Țara Românească, în anul 1859, a lucrat timp de câteva luni ca medic oftalmolog la Spitalul Colțea, iar din septembrie același an și până în 1867, ca medic primar la Spitalul Central din Craiova ca medic chirurg oftalmolog. Rechemat de către doctorul C. Davila la Spitalul Colțea, în anul 1867 și până în 1870, când este rechemat la Craiova printr-o petiție semnată de 400 de crioveni, „persoane proeminente din oraș”. În anul 1872, și-a desfășurat activitatea ca medic la Spitalul Theodor I. Preda, preluând, în același an, conducerea Ospiciului de alienați Madona Dudu (Alexandru Olaru, *op. cit.*, pp. 177-178.)

¹⁹ Dr. George Mileticiu (1853-1917) a făcut studiile liceale în Craiova, a urmat cursurile Facultății de Medicină din București, pe care le-a finalizat în anul 1881, prin susținerea lucrării: „Alcoolismul. Efectele sale fizice și morale asupra populației” – prima monografie științifică din țara noastră care trata problemele medico-psihiatrice. A funcționat ca medic în Filiași (1881-1888), unde a înființat Spitalul din Filiași, care avea, în 1885, 10 paturi. În perioada în care a condus Ospiciul de alienați de la Madona Dudu, a desfășurat și o bogată activitate științifică, fiind autorul mai multor articole de specialitate și monografii.

²⁰ Alexandru Olaru, *op. cit.* p. 188.

În timpul doctorului Hanselman, în ospiciu, majoritatea pacienților era reprezentată de: pelegroși, epileptici, și rar, alcoolici. Pe lângă alienați, erau primiți și bolnavi cu diverse alte afecțiuni: orbi, epileptici combustionați, arși, gravide și toate cazurile chirurgicale²¹. Aici beneficiau de adăpost, hrană și căldură. Dacă anterior anului 1860, medicamentele, hainele și lenjeria erau aduse de către cei bolnavi, începând cu acest an, cheltuielile au fost prevăzute în bugetul Epitropiei Madona Dudu, într-un capitol special „pentru cheltuielile spitalului”.

Nefiind medic de specialitate, dar fiind însărcinat cu organizarea asistenței alienaților, s-a documentat din cărțile de specialitate, reușind să facă față în mod excepțional funcției pe care a deținut-o. Ca tratament a folosit medicamente pe bază de narcotice: opiu, morfină, atropină, iar pentru cei agitați, în lipsa unei camere de izolare, a folosit lanțul și cămașa de forță. A interzis categoric bătaia ca mijloc „de potolire”.

Un merit incontestabil al acestui medic l-a reprezentat dorința de a construi un spital special, numai pentru cei cu probleme psihice, după modelul celor din străinătate, motiv pentru care a și realizat un memoriu pe care l-a adresat Epitropiei și Consiliului municipal din Craiova. În memoriu solicita mutarea azilului din curtea Epitropiei într-o zonă din oraș și transformarea acestuia „într-un spital regulat public al maladiilor cronice de nerve”²². De asemenea, solicita: bolnavii cronici să fie îngrijiți pe cheltuială publică, într-un institut specializat, tot restul vieții; creșterea numărului paturilor la 40, astfel încât să deservească întreaga Oltenie; sporirea numărului camerelor destinate salariaților; instituirea unui regulament de funcționare a spitalului; emanciparea spitalului de sub tutela bisericii și trecerea acestuia sub autoritatea administrației publice; un regulament privind regimul alimentării și a unei cure cu medicamente regulate; propunea introducerea unor activități și metode terapeutice, precum: hidroterapia, gimnastica ortopedică, plimbarea, grădinaritul, activități în cadrul unor ateliere de meserii; asigurarea unui asistent pentru opt bolnavi, stabilirea unei evidențe a bolnavilor, a medicamentelor administrate și a unui regim alimentar²³.

Ținând cont de numărul crescător al bolnavilor psihic, cerea întocmirea unei liste care să cuprindă bolile cronice, psihiatrice și neurologice care trebuiau internate, criteriul curabilității sau al incurabilității, dar și stabilirea unei perioade de spitalizare. În cazul celor care sufereau de o boală incurabilă, medicul urma să îi țină sub observație medicală, după care, pe baza unei dovezi medicale, să fie internați pe cheltuiala statului pentru tot restul vieții. Accesul în sanatoriu era limitat numai la comunele din Oltenia, iar internarea trebuia făcută pe baza unor documente emise de către primării, în care se specifica: vârsta, familia, forma și durata bolii. Pentru bolnavii cu posibilități materiale se propunea perceperea unei taxe de spitalizare. De asemenea, propunea ca institutul să cuprindă trei secții:

²¹ George Mileticiu, *Studii psihiatrice*, p. 96.

²² Alexandru Olaru, *op. cit.*, p. 189.

²³ *Ibidem*, pp. 189-190.

spitalul din curtea bisericii care să fie destinat ambelor sexe, două mănăstiri pentru convalescenți și două mănăstiri pentru internarea celor incurabili. Totodată, ținând cont de gradul ridicat al mortalității, solicita înființarea unei morgi și a unui cimitir al spitalului.

În ceea ce privește personalul necesar pentru deservirea acestei instituții, propunea angajarea unui medic specialist, care să îndeplinească și funcția de director al spitalului, un medic secund care să locuiască în institut, 2 preoți, 7 îngrijitori, unul pentru 8 bolnavi și 2 pentru „cele două celule de furioși și furioase”, un portar, un bucătar, mai multe spălătorese și o persoană angajată la baie.

Cu toate că acest memoriu-regulament nu a cunoscut o aplicabilitate imediată, este de remarcat faptul că aceste idei reformatoare s-au aflat la baza formării unui spital modern de psihiatrie, care a luat ființă trei decenii mai târziu, fiind cunoscut sub denumirea de „Sanatoriul Madona Dudu din Craiova”.

Spre deosebire de antecesorul său, doctorul Demetriades a preferat un tratament tonic și naturist, opunându-se, de asemenea, brutalizării bolnavilor, păstrând, totuși, pentru cei violenți, ca mijloace de liniștire, imobilizarea cu lanțul și cămașa de forță.

Începând cu 1 aprilie 1870, prim-ministrul Varnav cerea încadrarea a 20 de servitori la spitalul de la biserică, cu un salariu de 1.920 de lei, și concedierea tuturor acelor care depășeau „numărul și suma arătată”²⁴. De asemenea, îi solicita medicului spitalului să stabilească gradul de pericolozitate al bolnavilor mintal din spital, pentru a fi, după caz, puși „în lanțuri sau camizane” „spre apondisirea răului”²⁵. O altă măsură impusă a fost aceea că, în ceea ce-i privește pe bolnavii care mureau în cadrul spitalului și nu aveau rude să-i înmormânteze, banii pentru înmormântare să fie luați din fondul destinat hranei acestora. Anterior, cheltuielile cu înmormântarea costau 27 de lei vechi și se luau de la capitolul cheltuieli mărunte. Această decizie s-a impus ca urmare a reducerii de către Ministerul Cultelor a cheltuielilor pentru materiale și salarii ale bisericii și ale spitalului, odată cu înființarea corului. Potrivit actelor administrative, reducerea acestor fonduri era dramatică, fiind redusă de la 400 de lei la 100 de lei²⁶.

În anul 1871, imobilului i-au fost adăugate 2 camere și un salon²⁷, iar numărul spitalizaților permanenți a crescut la 10-12 persoane. În acest an, personalul era format din: medicul George Demetrescu, 1 intendent, 2 infirmieri, o bucătăreasă și o spălătoreasă²⁸.

Începând cu luna mai 1872, conducerea spitalului a fost preluată de către medicul Fabricius, care, deși nu avea studii de psihiatrie, informându-se din studiile

---

²⁴ Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar nr. 3/1870, f. 13 (în continuare se va cita: S.J.A.N. Dolj).

²⁵ *Ibidem*, f. 15.

²⁶ *Ibidem*, f. 17.

²⁷ *Ibidem*, dosar nr. 1/1871, f. 1.

²⁸ *Ibidem*, f. 89.

de specialitate, s-a dovedit a fi un medic excepțional. Numeroasele călătorii la instituțiile psihiatrice din străinătate au avut ca scop, dar și ca rezultat, implementarea unor măsuri care să ducă la îmbunătățirea condițiilor și a imobilului instituției pe care o conducea. Ca măsuri coercitive a folosit cămașa de forță și mănușile de forță, iar pentru cei agitați, „fotoliul de forță”, utilizând cât mai puțin posibil lanțul. Tratamentul aplicat corespundea nivelului științei contemporane. De asemenea, îngrijirea, alimentația și supravegherea au cunoscut îmbunătățiri semnificative. În timpul acestuia, a sporit atât numărul spitalizațiilor, cât și numărul angajaților. Alături de medic își desfășurau activitatea: 1 intendent al spitalului, 3 infirmieri, 1 rânđaș, 1 spălătoreasă, 1 bucătăreasă, 1 sacagiu, persoane al căror salariu prevăzut era de 6.240 de lei, iar 15.460 de lei erau prevăzuți pentru materialele necesare întreținerii spitalului²⁹.

Anual, clădirea era igienizată, în special cu ocazia sărbătorilor pascale, și se aduceau îmbunătățiri clădirii. În anul 1872, localul deținea 15 paturi, dintre care numai 11 erau ocupate³⁰, iar un an mai târziu erau tratați între 19-20 de bolnavi³¹. Din bugetul prevăzut pe anul 1872, în valoare de 14.970 de lei noi, 1.200 de lei au fost alocați pentru facerea geamlâcului spitalului și 800 de lei pentru facerea geamlâcului la localul pendinte de acesta; 200 de lei pentru repararea tavanului spitalului; 800 de lei pentru repararea pardoselei și pentru 2 camere unde funcționa cancelaria și școala corului; 1.000 de lei pentru turnarea cimentului și realizarea unui canal de scurgere la baie; 200 de lei pentru construirea a 3 băi; 3.000 de lei pentru construirea unui closet, a zidului la spital, plata trusoului pentru spital în sezonul de iarnă³².

În anul 1874, Epitropia a construit un canal de scurgere din curtea și din baia spitalului³³, a dotat spitalul cu un cazan mare de aramă pentru încălzirea apei în baia bolnavilor, a înființat un duș la baia bolnavilor și a dispus realizarea unor reparații la încăperile dependințelor³⁴. În iulie 1887, s-a făcut o nouă fântână, necesară pentru baia spitalului, care a costat 66,50 de lei³⁵, s-au refăcut 2 sobe și s-a reparat mașina de bucătărie, costul ridicându-se la 180 de lei³⁶. La camera furioșilor s-a făcut o nouă ușă, în valoare de 45 de lei³⁷. În 1874, a fost reînviată garderoba bolnavilor, fiind achiziționate: 92 de bucăți de cămăși bărbătești și femeiești, 60 de perechi de izmene bărbătești, 60 de perechi de ciorapi, 10 perechi de pantofi, 20 de perechi de papuci, 20 de bonete (scufe) de bumbac în valoare

²⁹ *Ibidem*, dosar nr. 12/1872, f. 41, 49.

³⁰ *Ibidem*, dosar nr. 4/1872, f. 12.

³¹ *Ibidem*, dosar nr. 19/1873, f. 290.

³² *Ibidem*, dosar nr. 12/1872, f. 12.

³³ *Ibidem*, dosar nr. 36/1874, f. 4.

³⁴ *Ibidem*, f. 14.

³⁵ *Ibidem*, dosar nr. 29/1887, f. 461.

³⁶ *Ibidem*, f. 477.

³⁷ *Ibidem*, f. 479.

totală de 1.120 de lei³⁸. În iulie 1887, s-au dat 120 de lei în scopul achiziționării unui dulap pentru trusoul spitalului, 2.070 de lei pentru obiectele confecționate pentru spital: 10 halate de iarnă, 20 de halate de vară, 30 de perechi de pantaloni de iarnă, 20 de jachete de iarnă, 20 de fuste de iarnă, 20 de jachete de vară, 20 de fuste de vară, 60 de cămăși, 60 de perechi de izmene, 50 de perechi de ciorapi de lână, 50 de perechi de ciorapi de bumbac, 30 de perechi de pantofi, 30 de perechi de papuci, 50 de legături de cap și 50 de scufe³⁹.

Potrivit unei statistici întocmite de către medicul psihiatru George Mileticiu, între 1872-1890, au fost internați în Ospiciul Madona Dudu 486 de bolnavi, frecvența de vârstă fiind între 20-50 de ani⁴⁰. Înregistrându-se o continuă creștere a numărului bolnavilor mintal în ospiciu – la 1 aprilie 1887 existau 25 de bolnavi în 4 saloane și 25 de paturi⁴¹, iar la 28 august, erau internați 27 de suferinzi⁴² – localul s-a dovedit a nu mai fi corespunzător unui spital de alienați, având o curte strâmtă, patru camere pentru bolnavi și câteva odăițe pentru personalul azilului, vara fiind îngrămădiți în curte, iar iarna în două odăițe întunecoase și lipsiți de orice activitate⁴³ – se impunea construirea unui nou imobil, mai spațios.

Reputația profesională și morală, de care se bucura doctorul Fabricius în societatea de vază craioveană, a contribuit la adoptarea hotărârii construirii unui nou local al ospiciului, unul modern, la periferia orașului, pe un loc viran în suprafață de 9 ha, cumpărat de către Epitropie în bariera Amaradiei, în anii 1875 și 1888, de la Ștefan Georgescu și Maria Izvoranul⁴⁴. Noua clădire a fost proiectată de către arhitectul Alexandru Săvulescu din București, lucrările începând la 15 septembrie 1888 și fiind finalizate în vara anului 1890. Spitalul a fost deschis în 1891, dată la care bolnavii erau transferați⁴⁵.

În august 1888, conducerea noului spital modern a fost preluată de către medicul George Mileticiu până în anul 1917. Acesta a fost primul medic de specialitate, fiind psihiatru de profesie. Ca și predecesorul său, el a efectuat o serie de vizite în spitalele din țările occidentale, pentru a urmări modul în care erau organizate astfel de instituții. În urma călătoriilor de studiu, efectuate în străinătate, a participării la diferite reuniuni științifice internaționale și a aplicării ultimilor date ale științei în tratamentul bolnavilor mintal, dar și ca urmare a colaborării cu mai mulți medici cu reputație mondială, acest medic s-a impus ca un iubitor al progresului, dornic să introducă toate inovațiile în instituția pe care o conducea.

³⁸ *Ibidem*, dosar nr. 16/1874, ff. 3-4.

³⁹ *Ibidem*, dosar nr. 29/1887, ff. 461, 470, 472-473.

⁴⁰ Alexandru Olaru, *op. cit.*, p. 191.

⁴¹ S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar nr. 29/1887, f. 40; *ibidem*, dosar nr. 15/1874, f. 31.

⁴² *Ibidem*, dosar nr. 29/1887, f. 105

⁴³ George Mileticiu, *Studii psihiatrice*, p. 108.

⁴⁴ I. Constantinescu, *op. cit.*, vol. I, pp. 63-64.

⁴⁵ Alexandru Olaru, *op. cit.*, p. 192.

Noua clădire era o construcție de tip pavilionar, cu un edificiu central, construit în formă de patrulater, cu parter și etaj. La parter, se afla magazia de îmbrăcăminte, locuința internului și atelierul de croitorie, iar la etaj locuința medicului secundar și a intendentului. Lateral, se afla câte un salon pentru afecțiunile psihice acute, iar aripile erau formate din câte un salon spațios, unul pentru femei și altul pentru bărbați, „atelierele de ocupație manuală și de distracție”⁴⁶. De-o parte și de alta, porneau două aripi, formate din câte trei pavilioane separate, care comunicau între ele printr-un coridor spațios, deschizându-se în curtea din mijloc. Un șir de pavilioane era destinat femeilor, altul bărbaților. Capacitatea fiecărui salon era de 20 de paturi. Un pavilion era destinat pacienților liniștiți, altul epilepticilor și paralizicilor, al treilea agitaților, fiecare pavilion de agitați având câte o cameră de izolare. Pătratul se încheia cu edificiul administrativ, adăpostind două săli spațioase de mese, bucătăria, spălătoria, băile și dușurile pentru bărbați și femei, și opt camere (rezerve) pentru bolnavi. În spatele acestei clădiri se aflau unele dependințe: un pavilion izolat pentru bolile contagioase, morga, magazia de lemne etc. Întreg ospiciul era înconjurat de grădini, plantații de pomi fructiferi și brazi, de un teren de muncă în suprafață de 9 ha, aflat sub îngrijirea unui inginer silvic, salariat al Epitropiei⁴⁷. În anul 1902, spitalul este dotat cu o conductă de apă⁴⁸.

Numărul de paturi al noului ospiciu era de 35 de paturi gratuite, 30 de paturi cu plată în secția comună și 6 paturi „rezervate”, în total 71 de paturi, în afara celor din camerele de izolare ale agitaților cu boli intercurrente. Pe locurile gratuite erau spitalizați pacienții foarte săraci, dar care aduceau și un act doveditor emis de către autorități, iar pentru locurile cu plată se achitau 45 de lei/lună⁴⁹. Pentru o odaie rezervată, care beneficia și de un servitor deosebit, taxa lunară era de 150 de lei⁵⁰. În anul 1902, erau înregistrate 40 de paturi gratuite – valoarea hranei era de 0,50 de lei/zi de persoană; 40 de paturi cu plată, 4 paturi pentru camera rezervată – 2 lei/zi de masă⁵¹. În anul 1905, numărul paturilor sporește, ajungând la 88 de paturi pentru ambele sexe: 4 rezervate și 84 comune. Pentru cele rezervate taxa era de 5 lei/zi, iar pentru restul Epitropia Madona Dudu întreținea gratuit 40 de paturi și alte 4 paturi gratuite erau întreținute din fondul lăsat de preotul I. Vasilescu. Alte 40 de paturi erau cu plată, taxa zilnică fiind de 1,5 lei⁵².

În ceea ce privește alimentația, aceasta era bogată, variată și substanțială. Pe timpul verii, pacienții apti se ocupau cu grădinăritul, cu udatul florilor și al pomilor, cu curățitul ierbii în parc și pe alei. Pentru distracția convalescenților

⁴⁶ *Ibidem* p. 193.

⁴⁷ *Ibidem*.

⁴⁸ S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar nr. 12/1902, f. 49.

⁴⁹ Alexandru Olaru, *op. cit.*, p. 193.

⁵⁰ George Mileticiu, *Studii psihiatrice*, p. 112.

⁵¹ S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar nr. 12/1902, f. 390.

⁵² George Mileticiu, *Ospiciul Madona Dudu din Craiova. Dare de seamă pe anii 1891-1904*, Craiova, 1905, p. 31.

ospiciul deținea o mică bibliotecă, șah, table, domino, cărți de joc; femeile apte ajutau în bucătărie, la spălat, la cusut, se îndeltniceau cu brodatul, cu udatul florilor. Pe timpul iernii, participau la activități specifice acestui anotimp.

Lipsa unui personal inferior de calitate constituia una dintre marile curențe ale directoratului medicului Mileticiu. În anul 1902, personalul spitalului număra 26 de persoane: medicul specialist al spitalului, care avea un salariu de 6.000 de lei/an, un intendent al cărui venit era de 200 de lei/lună, un subchirurg cu 150 de lei/lună, zece infirmieri și infirmiere cu 40 de lei/lună de persoană, o croitoreasă, o bucătăreasă, un portar, trei rânđași, patru gardieni, un vizitiu, două spălătorese, un bărbier cu un salariu cuprins între 25-40 de lei /lună și masă în valoare de 0,50 de lei/zi⁵³, iar în anul 1905, personalul spitalului era constituit din 31 de persoane: medicul șef, un medic secundar, un subchirurg, un intendent, un subintendent, 11 infirmieri și infirmiere, o croitoreasă, o bucătăreasă, un portar, trei oameni de serviciu, un birjar, patru paznici de zi și de noapte, două spălătorese, un bărbier și un preot, fondul de salarii însumând 25.920 de lei; pentru hrană, lumină, încălzire, îmbrăcăminte, spălat rufe și alte cheltuieli de întreținere era acordată suma de 34.874 de lei, bugetul general ridicându-se la un total de 60.794 de lei pentru cele 88 de paturi, ceea ce însemna 690 de lei/pat⁵⁴.

În perioada 1891-1904, au fost internate în spital 635 de persoane, la care se adăugau altele 23, venite din vechiul ospiciu⁵⁵. În anul 1914, numărul celor internați a ajuns la 100 de persoane, ceea ce făcea să fie întotdeauna depășită capacitatea ospiciului, cu 5-10 pacienți, mai ales pe timp de vară, când pelagra făcea cele mai mari victime. Pacienții proveneau, în număr foarte mare, din rândul plugarilor, aceștia fiind afectați în primul rând de pelagră, maniile acute și melancoliile stupide. Urmau muncitorii, servitorii, cărciumarii și meseriașii-alcolici, comercianții și profesiile libere dădeau secțiunea paralticilor și demențiilor. În ceea ce privește vârsta care prezenta cele mai multe probleme, aceasta era cuprinsă între 20 și 50 de ani. Proporția decedaților era de 24% din totalul internaților, cele mai multe decese înregistrându-se în rândul celor care sufereau de marasm și mizerie psihologică, în cazul paralticilor generali, demențiilor și pelagroșilor⁵⁶.

După moartea medicului Mileticiu, conducerea Sanatoriului a fost preluată de către medicul George Constantinescu, atras și format în această specialitate de către primul. Acesta a funcționat în anul 1909, în cadrul spitalului, mai întâi ca subchirurg, iar între 1910 și 1919, ca medic secundar și ca medic primar până în 1922, când Epitropia Bisericii Madona Dudu i-a cedat Sanatoriul de alienați – cu toate pavilioanele, instalațiile, terenul de cultură și parcul aferent – Ministerului Sănătății Publice, Muncii și Ocrotirilor Sociale. Această instituție a renunțat să se

⁵³ S.J.A.N. Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar nr. 12/1902, f. 390.

⁵⁴ Alexandru Olaru, *op. cit.*, p. 194.

⁵⁵ George Mileticiu, *Ospiciul Madona Dudu din Craiova*, p. 33.

⁵⁶ Alexandru Olaru, *op. cit.*, pp. 194-195.

ocupe de situația bolnavilor psihic, pe care i-a transferat, în iulie 1922, în Ospiciile Socola de la Iași și Coștiugeni din Chișinău⁵⁷, punând capăt unei etape de peste o jumătate de secol de efort combinat al medicilor și al Epitropiei Bisericii Madona Dudu de a produce o ameliorare a stării de sănătate și de a crea un mediu de siguranță în rândul bolnavilor mintal din zona Olteniei.

*
* *

În paralel cu întreținerea Sanatoriului de alienați Madona Dudu, Epitropia Bisericii Madona Dudu a susținut financiar, din fondurile bisericii Madona Dudu, înființarea spitalului de pe moșia Rojiștea. Spitalul a fost înființat la 1 mai 1902⁵⁸ și avea în dotare 10 paturi, pentru care s-a alocat suma de 15.193 de lei⁵⁹. Personalul sanitar era constituit din: medicul A. Daniel, C. Strâmbeanu – intendent subchirurg, doi infirmieri, un bucătar și un rânđaș⁶⁰. Medicul A. Daniel a demisionat la 15 iunie 1902⁶¹, fiind înlocuit de doctorul S. Comșea⁶².

Epitropia Madona Dudu a oferit atât sumele necesare achiziționării tuturor materialelor necesare, a abonamentelor la revistele medicale, a hranei și a medicamentelor, dar și a unei trăsurii puse în serviciul spitalului, plății iluminatului și încălzirii spitalului, trecum și pentru acoperirea salariului personalului medical și auxiliar⁶³. Pentru început, dotarea spitalului a costat Epitropia 1.052,40 de lei, fiind cumpărate: 30 de cămăși, 15 perechi de izmene, 10 fuste groase și 10 de vară, 10 cămăși de vară și 10 groase, 30 de cearceafuri de pânză, 6 prosoape, 15 dosuri de saltea, 20 de perechi de ciorapi de bumbac noi, 10 cănuțe de fier cu mâner, 4 oale de noapte, 4 cearceafuri de cauciuc, 15 dulapuri de lemn, 2 mese de lemn, un dulap de lemn cu geamuri, 2 termometre, 3 câni de fier cu capac de metal, 4 găleți de metal pentru apă, 15 farfurii de fier întinse smălțuite, 15 farfurii adânci, 15 linguri, 1 cazan de aramă pentru rufe cu sobă uzată, 1 baie de zinc cu sobă uzată, 6 halate, 2 lavoare, o albie de lemn, 15 fețe de pernă, 15 dosuri de pernă, 10 tăblițe de paturi, 2 cuiere de fier, 6 perechi de papuci⁶⁴.

Consultațiile efectuate erau diverse, fiind tratată o gamă largă de boli interne și efectuate și operații ușoare – mica chirurgie aplicată la ochi. Bolile cele mai frecvente au fost: febră palustră, boli interne, de ochi, de piele. În primele 8 luni de

---

⁵⁷ *Ibidem*, p. 195.

⁵⁸ S.J.A.N, Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar nr. 11/1903, f. 17; *ibidem*, dosar nr. 53/1902, f. 3.

⁵⁹ *Ibidem*, dosar nr. 12/1902, ff. 49-50.

⁶⁰ *Ibidem*, dosar nr. 20/1902, ff. 2, 5, 12.

⁶¹ *Ibidem*, dosar nr. 53/1902, f. 80

⁶² *Ibidem*, dosar nr. 20/1902, f. 26.

⁶³ *Ibidem*, dosar nr. 22/1902, f. 55; *ibidem*, dosar nr. 53/1902, f. 13.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 3.

funcționare, au fost tratați gratuit, ambulatoriu, nu mai puțin de 3.584 de persoane și internați în spital 140 de bolnavi de diferite sexe⁶⁵.

În anul 1904, Epitropia a decis construirea în curtea spitalului a unei case cu sală de așteptare, camera medicului, cancelarie și o pivniță, un grajd, șopron și spălătorie, o cameră mortuară și o baie alipită la corpul spitalului, lucrări evaluate la 6.455,7 lei⁶⁶.

Documentele vorbesc și de spijin financiar oferit, în același timp, și altor instituții medicale. Menționăm, în acest sens, ajutorul financiar oferit în anul 1866, în valoare de 15 750 de lei, spitalului Filantropic Central din Craiova⁶⁷. În anul 1916, 400 de lei i-au fost oferți Spitalului comunal, care avea în dotare un număr de 300 de paturi, cu scopul de a achiziționa „instrumente și aparate speciale pentru mâini, picioare și cap, scaune transportabile, aparate cu aer cald pentru tratamentul reumatismului acut” de care sufereau foarte mulți soldați afectați de șederea în tranșee⁶⁸. Totodată, a dăruit 2.000 de lei pentru înființarea unui spital pentru răniți⁶⁹.

În concluzie, putem afirma că Epitropia Madona Dudu i-a oferit Olteniei două instituții bine organizate și dotate, absolut necesare în zonă. Ospiciul Madona Dudu era unul dintre cele mai bine organizate instituții de asistență a alienaților. Oferind o asistență medicală calificată, dar și o atitudine umanitară față de bolnavii psihic, prin metodele de tratament folosite, similare cu cele aplicate în țările occidentale, Spitalul de alienați a devenit un renumit spital sistematic, unde bolnavii psihic găseau tratament rațional și uman, mulți dintre ei ajungând chiar să se vindece.

---

⁶⁵ *Ibidem*, dosar nr. 11/1903, f. 17

⁶⁶ *Ibidem*, dosar nr. 32/1904, f. 53.

⁶⁷ Ioan Constantinescu, *op. cit.*, vol. I, p. 132.

⁶⁸ S.J.A.N, Dolj, fond Epitropia Madona Dudu, dosar nr. 38/1916, f. 21.

⁶⁹ *Ibidem*, f. 44.